

Подгурська Т.А.

*старший викладач кафедри української мови та літератури
ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана”*

Podgurska T.A.

*Senior Lecturer of the Department of Ukrainian language and literature
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

ПЕРИФРАЗ У МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

PERIPHRAISIS IN THE MODERN UKRAINIAN ECONOMY

В мові сучасної української економіки перифраз або парафраз є „постійним джерелом збагачення виражальних ресурсів” [5], збагачує та вдосконалює по суті суху та „необразну” мову цієї сфери життя.

Перифраз (перифраза; від дав.-гр. *περίφρασις* – «описовий вираз, іноказання»: *περί* «навколо, біля», *φράσις* «вислів») — це особливий художній засіб, троп, який у стилістиці і поезиці описово називає одне поняття за допомогою декількох.

Як відомо, у перифразах назви предметів і людей замінюються вказівками на їх ознаки, наприклад, зануритися в сон замість заснути, цар звірів – лев, чорне золото – вугілля чи нафта тощо. Українська мова має усталені перифрази-антропоніми: Кобзар України (Тарас Шевченко), Великий Каменярь (Іван Франко), Дочка Прометея (Леся Українка), столиця України (місто Київ), місто Лева (місто Львів), чорне золото (кам'яне вугілля) та ін. [2]. Слід додати, що частина перифраз часто переходять до розряду фразеологізмів.

Перифрази з'являються, як правило, тоді, коли позамовні явища викликають у мовців певні емоції, почуття, переживання, викликають бажання образно змалювати певні реалії. У перифразах часто надається оцінка тому, що вони називають, а власне семантично неподільне словосполучення передає одне поняття, недарма перифрази називають своєрідними синонімами. Перифрази характерні мові публіцистичного стилю, мові мас-медіа, хоча вони трапляються й у всіх інших стилях [3].

В мові економічної сфери існує чимало різновидів перифраз, зокрема, з позитивною образною оцінкою: біле золото – бавовна чи цукрові буряки, гранули родючості – мінеральні добрива, біле вугілля – енергія падаючої води, білий метал – алюміній, аграрний цех – підсобне господарство промислового підприємства, паливно-енергетична артерія – газопровід, поліський шовк – льон тощо.

У мові сучасної економіки велику частину становлять назви-перифрази на позначення різних категорій службовців чи робітників. За основу характеристики працівників певного соціального рівня взято колір їх комірців. Так, наприклад, золоті комірці – науковий і проектно-конструкторський персонал, білі комірці – клерки, банківські та офісні службовці, інженерно-технічні працівники, сірі комірці – працівники галузей соціальної сфери, сині (голубі, блакитні) комірці – робочі, зайняті фізичною працею. Існують також рожеві комірці – у багатьох країнах світу так іменують жіночий персонал без високої кваліфікації – секретарі, няні, телефоністки, коричневі комірці – це обслуговуючий персонал. Свою назву ця група отримала тому, що колись готельний персонал Америки носив коричневу форму [1].

Часто службовців різних категорій називають відповідно до класифікації управлінського персоналу: керівники вищої ланки — це представники вищого рівня управління, що мають найбільшу владу і несуть відповідальність за діяльність усієї компанії: директори (президенти) організацій, їхні заступники (віце-президенти); керівники середньої ланки – службовці, до обов'язків яких входить розробка планів щодо здійснення загальних завдань, поставлених керівниками вищого рівня управління, і координація роботи керівників нижчої ланки; керівники нижчої ланки – вони відповідають за виконання виробничих завдань, за безпосереднє використання виділених ресурсів, контролюють роботу виконавців і втілюють у життя плани, розроблені на більш високих рівнях управління.

Управлінці різних рівнів також можуть мати такі назви-перифрази: менеджери вищого рівня – це, як правило, топ-менеджери, керівники компаній, фірм, підприємств тощо; менеджери середнього рівня – службовці, які спрямовують роботу молодших менеджерів і мають широкий діапазон влади; менеджери першого рівня – це працівники низової ланки управління (супервайзери), вони не керують роботою інших менеджерів, а в основному здійснюють контроль за виконанням виробничих завдань. Часто у загальнозживаній мові перифраз менеджери середнього рівня (середньої ланки) мають негативну, жартівливу, іронічну, сатиричну конотацію.

Цікаво, що існують перифрази, які позначають або позитивні, або негативні явище, характеристику, реалію, наприклад, великий економіст – так звать справді видатних економістів епохи (Адам Сміт, Джон Мейнард Кейнс та ін.), або ж таким чином іменують невдах-економістів, беручи словосполучення в лапки, вживаючи вираз у негативному значенні.

Деякі перифрази мають певну урочисту конотацію в мові економіки, оскільки позначають ключові поняття з цієї сфери: вартові

економіки – національна поліція, головна книга підприємства, головна книга бухгалтера, головна книга бухгалтерії – бухгалтерська книга,

Часто усталені економічні терміносполуки виконують роль перифраз, описово позначаючи поняття з економічної сфери, наприклад, трудові ресурси, трудові резерви, трудовий потенціал, людські ресурси, людський капітал – це частина працездатного населення: чоловіки віком від 16 до 60 років та жінки віком від 16 до 55 років.

Отже, як вказує Завгородня Л. В., „...сучасність позначена впровадженням у мову перифрастичних новотворів, котрі "покликані" оцінити якісь фрагменти, "картини" сучасного світу, віддзеркалити нові реалії, явища, ситуації. Ідеться про стабільні, загальномовні, стереотипні звороти, що використовуються для характерологічного іменування особи чи неособи, виконують ідентифікуючу чи емотивну функцію” [4]. У мові економічної сфери існує чимало такого типу перифраз, зокрема, з позитивною образною оцінкою. Деякі перифрази мають певну урочисту конотацію, оскільки позначають ключові поняття з цієї сфери. Крім того, у мові сучасної економіки велику частину становлять назви-перифрази на позначення різних категорій службовців чи робітників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. <http://library.if.ua/book/32/2072.html>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Перифраз>
3. Євсєєва Г.П. Перифрази в мові сучасних газет (на матеріалі українських газет 80 - 90 років ХХ століття). Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Г.П. Євсєєва; Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2002. — 20 с.
4. Завгородня Л. В. Перифрази як засіб стереотипізації соціальної інформації. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=239>
5. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Короткий словник перифраз. - Київ: Радянська школа, 1985. - 152 с.